

DANUTA PIWOWARSKA
Kraków

RYSZARD ŁUŻNY JAKO PUSZKINOLOG

W bogatej spuściźnie naukowej prof. Ryszarda Łuźnego jako historyka literatury rosyjskiej miejsce niepoślednie zajmują studia puszkinoznawcze. W tej dziedzinie stał się Ryszard Łuźny kontynuatorem wieloletniej tradycji krakowskiej puszkinistyki, wiodącej od Józefa Tretiaka i Mariana Zdziechowskiego do Wacława Lednickiego, wybitnego badacza i popularyzatora dzieła Puszkina, prawdziwego twórcy nowoczesnej polskiej puszkinologii. Dorobek krytyczny Lednickiego – puszkinisty stał się przedmiotem szczególnego zainteresowania prof. Łuźnego. Znamienne, że zanim wypowiedział on własne słowo o autorze *Eugeniusza Oniegina*, poddał wnikliwemu oglądowi i ocenie dokonania swego poprzednika w obszernym studium *Wacław Lednicki jako badacz Puszkina* (1968-1970)¹. W opinii R. Łuźnego był Lednicki doskonałym znawcą biografii i twórczości Puszkina², kontynuatorem tradycyjnej dla polskiej rusycystyki problematyki badawczej: biografistyczno-komparatystycznej, historycznoliterackiej i recepcyjnej. Jako zwolennik metody biograficzno-psychologicznej³, głównym przedmiotem swych badań uczynił Lednicki osobowość autora *Eugeniusza Oniegina*. „Samo zaś dzieło poetyckie – jak pisał R. Łuźny – stanowiło [dlań] najczęściej tylko główny klucz do zrozumienia osobowości pisarza, jego ewolucji ideowej i artystycznej, poglądów politycznych i postaw moralnych”⁴.

---

¹ „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” CCXLV. Prace historycznoliterackie, z. 17, Kraków 1970, s. 177-186.

² Tamże, s. 178.

³ Zob.: A. R a ż n y, *Warsztat badawczy Wacława Lednickiego – rusycysty*, w: *Studia z dziejów rusycystyki historycznoliterackiej w Polsce*, red. R. Łuźny, Wrocław 1976, s. 90.

⁴ *Polskie badania nad literaturą romantyczną w Rosji*, w: *Studia rusycystyczne z epoki romantyzmu*, Wrocław 1973, s. 8.

Oceniając dorobek krytyczny Lednickiego Łużny stwierdzał, iż podstawowe osiągnięcia naukowe tego historyka literatury, mimo upływu dziesięcioleci, nie utraciły swego znaczenia, nie zdezaktualizowały się. Szczególnie trzy jego prace – studium o antypolskiej trylogii lirycznej, szkic monograficzny „arcypoematu” dygresyjnego oraz „opracowanie najbardziej zagadkowego, a równocześnie najbardziej «polskiego» z utworów poety – poematu o petersburskiej powodzi – stały się wypowiedziami badacza najbardziej ważkimi, mającymi też do dziś w znacznym stopniu walor aktualności naukowej”⁵. Ryszard Łużny nawiąże w swych pracach naukowych do niektórych wątków badawczych Lednickiego – puszkinaologa: poematu *Eugeniusz Oniegin* i prozy Puszkina, będzie to już jednak inna orientacja metodologiczna i inna interpretacja twórczości romantyka rosyjskiego. Jak pisał Jan Orłowski, „w osobie Ryszarda Łużnego „znalazł” [Lednicki] godnego kontynuatora polskich badań nad dziedzictwem literackim autora *Rusłana i Ludmiły* i to w tym samym – krakowskim środowisku sławistycznym”⁶.

W liczącej ponad 560 pozycji bibliografii naukowej prof. Łużnego puszkiniana w ilości 15 prac zajmują stosunkowo skromne miejsce, ale jest to miejsce znaczące. Wyliczyć tu więc można dwie monografie utworów, pięć artykułów puszkiniologicznych, jeden rozdział – syntezę w całościowym ujęciu dziejów literatury rosyjskiej, kilka recenzji książek o Puszkynie i kilka studiów z epoki, w których twórczość Puszkina jest jednym z wątków tematycznych.

Ogólną koncepcję twórczości Puszkina, pogląd na rolę poety w historii rozwoju literatury rosyjskiej i ocenę jego dzieła w aspekcie ideowo-artystycznym przedstawił Ryszard Łużny zasadniczo w dwóch pracach: w rozdziale monograficznym *Aleksander Puszkina* w podręczniku akademickim *Literatura rosyjska* (1970)⁷ oraz w studium przeglądowym *Autor „Eugeniusza Oniegina” a rosyjska kultura duchowa jego czasów*(1984)⁸. Z innych prac puszki-

⁵ T e n ż e, *Poezja rosyjska w kręgu zainteresowań badawczych rusycystów środowiska krakowskiego*, w: *O poezji rosyjskiej. Od pieśni ludowej i poezji staroruskiej do liryki nowożytnej i współczesnej*, red. R. Łużny „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, DCLVIII, Prace historycznoliterackie, z. 49, Warszawa–Kraków 1984, s. 235.

⁶ *Literatura rosyjska w pracach Ryszarda Łużnego (W siedemdziesięciolecie urodzin)*, „Przegląd Rusycystyczny”, 1997, z. 3-4(79-80), s. 158.

⁷ T. I, red. M. Jakóbiec, Warszawa 1970; Warszawa 1976² (wydanie zmienione i poszerzone).

⁸ „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, DCLXXIX Prace historycznoliterackie, z. 50, Warszawa–Kraków 1984, s. 193-201.

nologicznych szczególnie cenne są wstępy do wydań Biblioteki Narodowej: *Eugeniusza Oniegina* w tłumaczeniu Adama Ważyka, z przypisami R. Łuźnego (1970) oraz do *Opowieści* Puszkina (1973) – również z przypisami Profesora, będące w zasadzie obszernymi szkicami monograficznymi. Na uwagę zasługują także prace: *Sztuka pisarska Puszkina – epika* (1975)⁹ – studium epickiego warsztatu autora *Oniegina* oraz *Wstęp* i erudycyjne przypisy do tłumaczenia głośniejszego w swoim czasie monografii Wikientija Wieriesajewa *Puszkina żywy* w przekładzie Ałły Sarachanowej (Kraków 1978). Z innych prac Łuźnego warto jeszcze przypomnieć artykuł o recepcji Puszkina w Polsce, zatytułowany *Aleksander Puszkina*, który wraz z materiałami źródłowymi opublikowany został w tomie *Pisarze i krytycy. Z recepcji nowożytniej literatury rosyjskiej w Polsce* (1975, Ossolineum). Ponadto Ryszard Łuźny kilkakrotnie wypowiadał się na temat Puszkina w artykułach poświęconych literaturze rosyjskiej doby romantyzmu (m.in. „Bohater naszych czasów” *Lermontowa i jego miejsce w rozwoju prozy rosyjskiej* (1956)¹⁰; *Poezja rosyjskiego romantyzmu* (1959)¹¹.

Zainteresowania puszkinoznawcze Łuźnego znalazły też wyraz w przedsięwzięciach natury organizacyjnej – Profesor był organizatorem dwóch konferencji puszkiniowskich, które odbyły się w Krakowie: w 1979 roku – w 180-lecie urodzin poety (*Aleksander Puszkina. W 180-lecie urodzin*)¹² i w 150-lecie jego śmierci (*Aleksander Puszkina a kultura duchowa Rosjan jego czasów*)¹³. Jak stwierdzał inny badacz Puszkina, Bohdan Galster, w środowisku naukowym Krakowa „problematyka puszkiniowska trwale zajęła ważne, liczące się miejsce głównie za sprawą Ryszarda Łuźnego [...] i jego uczniów”¹⁴.

W pracach R. Łuźnego o Puszkinie można wyodrębnić kilka zakresów tematycznych, wokół których koncentrują się poczynania analityczno-interpretacyjne uczonego: 1. Puszkina a romantyzm; 2. Twórczość Puszkina i jego

⁹ W: *O poetyce Aleksandra Puszkina*, red. B. Galster, Poznań 1975, s. 5-14.

¹⁰ „Język Rosyjski”, 1956, nr 6, s. 3-9.

¹¹ „Język Rosyjski”, 1959, nr 1, s. 5-14. Przedruk w: *O literaturze rosyjskiej. Wybór artykułów z czasopisma „Język Rosyjski”*, red. J. Orłowski, A. Kmita, Warszawa 1987, s. 18-33.

¹² Teksty referatów opublikowano w: „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego,” DCLXXIX Prace historycznoliterackie, z. 50, Warszawa–Kraków 1984.

¹³ Materiały posesyjne zamieszczono w: „Studia Rossica Posnaniensia”, z. XXI, 1991.

¹⁴ *Literatura rosyjska pierwszej połowy XIX wieku w pracach rusycystów krakowskich*, „Slavia Orientalis” 1991, nr 3, s. 275.

epoka; 3. „Arcypoemat” *Eugeniusz Oniegin*; 4. Proza Puszkina na tle prozy rosyjskiej doby romantyzmu.

Spróbujmy pokrótce prześledzić kierunek interpretacji wskazanej problematyki w pracach R. Łuźnego, aby móc odpowiedzieć na pytanie, co nowego wniosły te opracowania do polskiego puszkinoznawstwa.

Jest rzeczą oczywistą, że formujące się na przestrzeni kilkudziesięciu lat opinie o Puszkynie podlegały pewnej ewolucji, uwarunkowanej aktualnym stanem badań i przemianami warsztatu uczonego. Widać to na przykładzie relacji: Puszkina a romantyzm i realizm. Kategoria prądu literackiego, niezbędna w naukowym badaniu zjawisk historycznoliterackich, pojawia się także w puszkinoznawczych pracach Łuźnego, który koncentruje się przede wszystkim na związkach poety z romantyzmem¹⁵. Próbę charakterystyki romantyzmu rosyjskiego spotykamy już w pierwszych wystąpieniach Profesora: „*Bohater naszych czasów*” *Lermontowa i jego miejsce w rozwoju prozy rosyjskiej* oraz *Poezja rosyjskiego romantyzmu*. Jak pisze Adam Bezwiński w swym artykule *Romantyzm rosyjski w badaniach Ryszarda Łuźnego*, te prace „zapoczątkowały trwałe zainteresowanie się Profesora romantyzmem rosyjskim, nawiązywały do najwartościowszego dorobku polskiej rusycystyki historycznoliterackiej choćby już przez podjęcie tematu „romantyzm”, „poezja romantyczna”[...] przerwały kilkuletnie milczenie polskiej rusycystyki na temat tej epoki w dziejach literackich i intelektualnych Rosji”¹⁶.

To wstępne, zapoczątkowujące badania późniejsze, spojrzenie na romantyzm obejmowało swym zasięgiem także twórczość Puszkina. Pisząc o dokonaniach prozatorskich Lermontowa charakteryzuje je badacz w odniesieniu do tradycji Puszkina – epika, którą autor *Bohatera naszych czasów* twórczo rozwinął, wyznaczając prozie rosyjskiej nowe perspektywy.

Pojawienie się romantyzmu w Rosji R. Łuźny ujmował w artykule o rosyjskiej poezji romantycznej w kategoriach przełomu i na cechy przełomowe wskazywał też w poezji Puszkina:

I chociaż zarówno Puszkina [...] jak i poszczególni poeci–dekabryści [...] opierali się na poetyce i estetyce klasycyzmu [...] sens ideowy ich twórczości, jej społeczny rezonans, ogólny ton i atmosfera, żarliwość i patos ich poezji są nie-

¹⁵ Tamże, s. 277.

¹⁶ „Przegląd Rusycystyczny”, 1997, z. 3-4 (79-80), s. 165.

wątpliwie przejawami właśnie romantycznego przełomu w literaturze rosyjskiej¹⁷.

Za pierwszego poetę – romantyka uznał wówczas R. Łużny Wasilija Żukowskiego, a puszkinowski poemat *Ruslan i Ludmiła* urósł w jego opinii do rangi najbardziej reprezentatywnego utworu nowego prądu jako przykład niezwykle udanej stylizacji ludowej, w duchu romantyzmu łączącej różne pierwiastki – „elementy legendarnej, heroicznej przeszłości, baśniowej fantastyki, powagi, ale równocześnie kpiny z obcych mu zjawisk artystycznych, liryzmu i motywów „poezji lekkiej”¹⁸. W omawianym szkicu R. Łużny nazwał Puszkina największym twórcą romantycznym, który „najpełniej [...] wyraził to, co zwykliśmy określać jako postawę romantyczną, romantyczny styl i poetykę”¹⁹. Siłą swego geniuszu połączył różnorodne elementy prądu, takie jak ludowość, indywidualizm, bajronizm, egzotyzm i doprowadził rosyjską poezję romantyczną do szczytowego punktu rozwoju.

Wiele z ówczesnych sądów badacza nie utraciło swej wartości, ale niektóre z nich – jak opinie o Żukowskim, poemacie *Ruslan i Ludmiła* czy przełomie romantycznym musiały zostać zrewidowane. W monograficznym rozdziale poświęconym Puszkiniowi w akademickiej *Literaturze rosyjskiej* (1970) formowanie się romantyzmu wiązał uczony z południowym zesłaniem poety – ze wzrostem jego opozycyjności i fascynacją Byronem:

Teraz dopiero dokonuje się przejście pisarza na pozycje romantyzmu, a tym samym właściwe zapoczątkowanie tego kierunku w Rosji. Ani bowiem pierwsze ballady Żukowskiego [...], ani tym bardziej utwory liryczne Puszkina okresu petersburskiego i powstający w tym samym czasie poemat *Ruslan i Ludmiła* nowego kierunku w jego kształcie dojrzałym nie zapoczątkowały²⁰.

Zdaniem badacza, nową postawę wobec świata, nowe treści i odmienne sposoby ich artystycznego przekazu najpełniej wyraził poeta w liryce i poematach „południowych”; można więc mówić o ich przełomowym znaczeniu nie tylko ze względu na tematykę, ale i na nową strukturę gatunkową. Łużny wskazuje na problemy jednostki i jej relacji ze społeczeństwem jako centralne

¹⁷ „Język Rosyjski” 1959, nr 1, s. 7.

¹⁸ Tamże, s. 8.

¹⁹ Tamże, s. 9.

²⁰ Cyt. za: *Historia literatury rosyjskiej*, t. I, red. M. Jakóbiec, Warszawa 1976, s. 448.

zagadnienie tych utworów, przy czym „wielkie, pierwsze na taką skalę w literaturze rosyjskiej osiągnięcie twórcze” Puszkina polegało na tym, że zjawiska

indywidualne i ogólne, psychiczne i polityczno-społeczne, w dotychczasowej praktyce poetyckiej [...] oddzielane i kształtowane jako dziedziny autonomiczne i wzajemnie się wyłączające, zaczynają się pokrywać i utożsamiać [...]. Ogólne ulega indywidualizacji, osobiste podniesione zostaje do rangi spraw najistotniejszych²¹.

Wielkość poety widzi Profesor w odkrywaniu adekwatnych do nowych treści nowych form wyrazu artystycznego poprzez modyfikację tradycyjnych gatunków poetyckich (elegia, list poetycki), bądź też – jak w wypadku powieści poetyckiej czy poematu dygresyjnego – przeszczepienie struktur gatunkowych, znanych już w romantyzmie europejskim.

Wyrosły z doświadczeń poematów „południowych” i organicznie związany z całą dotychczasową twórczością poety „romans wierszem” *Eugeniusz Oniegin* był dla R. Łuźnego największym dziełem Puszkina. Wstęp Profesora do *Oniegina* w wydaniu Biblioteki Narodowej²² jest wzorcową monografią tego dzieła, ujmującą w spójną całość tematykę i kształt artystyczny. Z godną podziwu i naśladowania wnikliwością i rzetelnością przeprowadza Łuźny analizę formalną wewnętrznej struktury utworu, a także jego zależności zewnętrznych (geneza, recepcja poematu). Uczony wyciąga wnioski z ograniczeń metody badawczej Lednickiego i głównym przedmiotem swego oglądu czyni dzieło, nie rezygnując wszakże z kontekstu biograficznego i historycznoliterackiego. Formułuje więc pytanie o miejsce „arcypoematu” w twórczości Puszkina i jego rolę w rozwoju literatury rosyjskiej. Dla badacza powstanie *Eugeniusza Oniegina* nie oznaczało odejścia od romantyzmu a jedynie wzbogacenie romantycznej metody twórczej: na wzór *Don Juana* Byrona obiektem poetyckiej obserwacji uczynił poeta prozaiczną, codzienną rzeczywistość. W przeciwieństwie do opinii wielu badaczy rosyjskich, uznających *Oniegina* za pierwszą rosyjską powieść realistyczną²³, Profesor podkreślał w swych sądach o poemacie, że *Eugeniusz Oniegin* realistyczną powieścią nie był. Umożliwił natomiast dalszy krok jakościowy w rozwoju literatury na etapie jej ewolucyjnego i powolnego przechodzenia od romantyzmu do realizmu, był

---

²¹ Tamże, s. 449.

²² A. P u s z k i n, *Eugeniusz Oniegin. Romans wierszem*, przeł. A. Ważyk, wstęp i przypisy R. Łuźny, Wrocław–Warszawa–Kraków 1970.

²³ Tamże, s. CXII.

„genialnym projektem–szkicem czy raczej konspektem powieści w jej od-
mianie społeczno-obyczajowej i psychologicznej”²⁴.

Zdaniem R. Łużnego, geniusz Puszkina przejawiał się w tym, że „potrafił współczesną, ogromnie aktualną problematykę ideową i moralną wyrazić w tchnących prawdą psychologiczną obrazach i realnych, pełnych życiowej konkretności scenach, wszystko to zaś zawarł w niezwykle trafnie dobranym kształcie literacko-artystycznym”²⁵. W konkluzji „arcypoemat” Puszkina określono jako „wyrosły z tradycji romantycznej i tę tradycję śmiało przewy-
ciągający”²⁶ utwór o charakterze synkretycznym i pogranicznym, powstały w wyniku krzyżowania się różnych cech gatunkowych. Mimo iż analiza utworu przeprowadzona została według kryteriów romantyzmu, Łużny nie rozstrzyga jednoznacznie kwestii romantycznego charakteru *Oniegina* pozostawiając problem otwarty.

Kolejną kartę puszkiniistyki R. Łużnego stanowią jego studia nad prozą fabularną autora *Eugeniusza Oniegina*²⁷. Uczony wyodrębnia dwa czynniki, które odegrały dominującą rolę w formowaniu się prozy Puszkina: poszukiwanie adekwatnej formy artystycznej dla wyrażenia współczesnej tematyki psychologiczno-obyczajowej oraz zainteresowania historyczne pisarza. Puszkini-
nowskie prace historyczne ściśle wiąże Łużny z jego twórczością artystyczną twierdząc, iż „stanowią one część składową tej spuścizny pisarskiej, której najdoskonalszym [...] osiągnięciem stała się proza beletrystyczna w swych naj-
wartościowszych przejawach”²⁸.

Wypowiadając pogląd, że zwrot Puszkina do prozy był wyrazem zrozumienia aktualnych potrzeb literatury i kierunku jej przemian²⁹, badacz wiązał ten proces z głównymi tendencjami rozwojowymi romantyzmu europejskiego, którego doświadczenia – zwłaszcza w zakresie powieści historycznej – Puszkini twórczo wykorzystał. Łużny uważnie śledzi drogę tego poety do prozy i rozwój form prozatorskich – od pomysłów i zaniechanych szkiców do pierwszych realizacji; od powieści historycznej i opisu podróży do powieści

---

²⁴ Tamże, s. CXIII.

²⁵ Tamże, s. XXIV.

²⁶ Tamże, s. CXII.

²⁷ A. P u s z k i n, *Opowieści*, przeł. S. Pollak, T. Stępniewski, S. Strumph-Wojtkiewicz, wstęp i przypisy R. Łużny, Wrocław–Warszawa–Kraków 1973.

²⁸ Tamże, s. XXVI.

²⁹ Jest to sąd polemiczny wobec opinii części krytyki rosyjskiej. (Por.: *Puszkini. Itogi i problemy izuczenija*, Moskwa–Leningrad 1966, s. 69-70).

obyczajowej i noweli psychologicznej. Autor rozprawy omawia te utwory, które uważa za szczytowe osiągnięcia puszkiniowskiej prozy: *Opowieści Bielkina*, *Damę pikową* i *Córkę kapitana*, poddając szczegółowej analizie strukturę świata przedstawionego i formy narracji. Częstkowe obserwacje wiodą ku stwierdzeniom ogólniejszym:

Stale zasady twórcze, jakie propagował pisarz od swych pierwszych prozatorskich poczyznań (temat współczesności i dziejów ojczystych, zainteresowanie dla sfer życia społecznego dotychczas przez literaturę nie dostrzeganych, umiejętność tworzenia pełnych, tchnących prawdą obyczajową i psychologiczną postaci, nowoczesność form gatunkowych, komunikatywność i prostota stylu, bogactwo i różnorodność języka literackiego, organiczna jedność wszystkich warstw dzieła literackiego), [...] stanowiły niezwykle cenne osiągnięcie, ważne dla całego dalszego rozwoju literatury rosyjskiej³⁰.

Łuźny zwraca uwagę, że stworzony przez Puszkina wzorzec prozy narracyjnej został przyjęty i wzbogacony przez jego następców i kontynuatorów. Autor rozprawy wypowiada też swój sąd na temat stosunku Puszkina – prozaika do romantyzmu: jego proza, wychodząc od najcenniejszych zdobyczy literatury romantycznej rosyjskiej i zachodnioeuropejskiej przynosiła równocześnie przewyżczenie konwencji i ograniczeń romantyzmu i otwierała nowe perspektywy rozwoju.

Do zagadnień poetyki autora *Oniegina* powrócił jeszcze Łuźny w studium *Sztuka pisarska Puszkina-epika* (1975), w którym przedstawił przemiany epickiego warsztatu pisarza³¹, koncentrując się na rodzajowo-gatunkowych aspektach jego spuścizny. Za podstawowe, organiczne cechy całej twórczości Puszkina uznał badacz dążenie do epickiego zobiektywizowania kreowanej rzeczywistości i pełnej autonomii świata przedstawionego³². Zdaniem Łuźnego, te zasadnicze tendencje pisarstwa epickiego Puszkina, szczególnie nasilające się w ostatnim okresie twórczości, oddziaływały również na inne formy jego aktywności literackiej (liryka, ballady).

---

³⁰ R. Ł u ż n y, *Wstęp*, w: P u s z k i n, *Opowieści*, s. LXXXIII.

³¹ Por.: H. K o w a l s k a, A. Z w o z n i k o w, *Twórczość Aleksandra Puszkina w polskiej krytyce historycznoliterackiej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, DCLXXIX *Prace historycznoliterackie*, z. 50, s. 247.

³² R. Ł u ż n y, *Sztuka pisarska Puszkina – epika*, w: *O poetyce Aleksandra Puszkina*, s. 8.

Swoistym podsumowaniem studiów puszkinoznawczych Łużnego jest praca Autor „*Eugeniusza Oniegina*” a rosyjska kultura duchowa jego czasów (1984). Adam Bezwiński trafnie zwrócił uwagę, że

w miarę wkraczania na nowe obszary badawcze, podejmowania problemów istotnych, składających się na prawdziwą wielkość pisarza i samej literatury, zachodziła ważna przemiana w spojrzeniu [Profesora] na zjawiska literackie. Warsztat badawczy filologa stawał się warsztatem uczonego humanisty, który wykracza poza same dzieła literackie, odwołuje się do szerokiego kontekstu życia duchowego³³.

Wspomniane studium Łużnego jest takim odwołaniem do idei i prądów epoki. Uczony stawia pytanie, jaki jest wkład Puszkina do rosyjskiej kultury duchowej i jakie wartości estetyczne oraz intelektualne, stanowiące „o specyfice Rosji w sferze przekonań i koncepcji ideowo-światopoglądowych, idei filozoficznych i religijnych, aspiracji i dokonań naukowych, tendencji i osiągnięć artystycznych”³⁴, zawdzięczał poeta swojej epoce, a wobec których pozostał obojętnym.

Nazywając Puszkina „nieodrodnym dziecięciem swej epoki” Łużny wskazuje na sprzeczności jego biografii i twórczości. Ich źródło odnajduje w ewolucji osobowości poety, pozostającego w sferze oddziaływań dwóch odmiennych prądów: klasycyzmu i romantyzmu³⁵. Sądy Profesora, który, uznając wielkość Puszkina, nie przemilcza sprzeczności w jego obrazie świata (np. antyreligijna *Gabrieliada* – i późne wiersze *par excellence* religijne), zyskują właściwą rangę, „jeśli się będzie pamiętać o przemożnej, przez długie lata zdecydowanej dominującej postawie «brązowniczej» wobec Puszkina”³⁶ w rosyjskiej puszkinistyce. Jak trafnie zauważył B. Galster,

Szkice Łużnego, które można traktować jako konspekt nie napisanej [...] monografii, nie mają w sobie nic z hagiografii: przywracają one Puszkiniowi właściwe proporcje i wymiary, ukazują go jako genialnego syna epoki ze wszystkimi jej wewnętrznymi pęknięciami, z jej małością i wielkością zarazem³⁷.

³³ Profesor Ryszard Łużny. Wspomnienie. „Przegląd Humanistyczny” 1999, nr 1, s. 147.

³⁴ Autor „*Eugeniusza Oniegina*”, s. 193.

³⁵ Zob. L. S u c h a n e k, *Twórczość Aleksandra Puszkina a prądy literackie epoki*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”, DCLXXIX Prace historycznoliterackie, z. 50, s. 179-191.

³⁶ G a l s t e r, *Literatura rosyjska pierwszej połowy XIX wieku*, s. 277.

³⁷ Tamże.

Prace Ryszarda Łuźnego o Puszkynie nie są tylko charakterystyką poszczególnych utworów czy form literackich, ale stanowią spójną całość, prezentują logiczną wizję twórczości rosyjskiego poety. Puszkiniologię Łuźnego, jego „słowo o Puszkynie”, cechuje głęboka znajomość dzieła i twórcy, gruntownie przemyślana, logiczna koncepcja całości – owoc żmudnych studiów i poszukiwań. Podejmując istotne problemy badawcze w dziedzinie puszkinoznawstwa zachęcał do ich kontynuowania i pogłębienia. Dokonując przed laty bilansu polskiej puszkiniistyki R. Łuźny słusznie zauważył³⁸, iż oscyluje ona od prac recepcyjno – kontaktologicznych ku pracom literaturoznawczym *sensu stricto* (poetyka, genologia), bądź zorientowanym na szersze konteksty kulturowe (powiązania z myślą społeczno – filozoficzną i religijną). Ubolewał wówczas uczony, że „nie zdobyli się nasi literaturoznawcy, poza książką pisarza-poety i tłumacza, na solidną „klasyczną” monografię Puszkina, na gruntowny i pogłębiony zarys jego drogi twórczej na tle prądów epoki – jest to wciąż jeszcze dla nas zadanie i wyzwanie równocześnie”³⁹. Zadanie to pozostaje nadal aktualne.

РЫШАРД ЛУЖНЫ КАК ПУШКИНИСТ

Р е з ю м е

В богатом научном наследии Профессора Рышарда Лужного как историка русской литературы важное место занимают пушкиноведческие исследования. В этой области Профессор является продолжателем многолетней традиции краковского пушкиноведения, ведущей от Юзефа Третьяка к Вацлаву Ледницкому. В работах Лужного о Пушкине можно выделить четыре главных вопроса: 1. Пушкин – романтизм и реализм; 2. Творчество Пушкина и его эпоха; 3. Поэма *Евгений Онегин*; 4. Проза Пушкина на фоне русской прозы эпохи романтизма. Анализ научных трудов Лужного, посвященных этим проблемам, позволяет автору статьи определить, что нового внесли эти исследования в польское пушкиноведение.

Содержание и перевод автора

³⁸ *Wiedza o Puszkynie dziś oraz jej polskie aspekty*, „Studia Rossica Posnaniensia”, 21(1991), s. 173.

³⁹ Тамże.